

šolstvo pa da ne more zagovarjati odprave nemškega jezika in nemške kulture.

Pri opisovanju slovenskih političnih bojev bi ne smeli ostati neomenjeni ostri spori z našimi tujejezičnimi sosedi. Tako so n. pr. sklicali štajerski Nemci 30. maja 1869 v Slov. Bistrico shod proti zedinjeni Sloveniji, proti čemur se je 30. oktobra 1868 bil oglasil že tudi štajerski deželni odbor; avgusta 1869 je bil napovedan za Célje javen nemški tabor, — ko so Nemci zvedeli, da jih bodo Slovenci preglasovali, so opustili javno zborovanje. Istočasno so bili hudi dnevi tudi na Kranjskem: radi dogodkov na Jančah in v Vevčah je bila cela dežela pokoncu. Ljubljanski občinski svet in »ustavno društvo« sta v svojih vlogah na razna ministrstva ljuto napadala in denuncirala Slovence in posebno še slovensko duhovščino, ki da je vsega kriva. Kranjski deželni odbor je zavračal očitke, klerus je pa pozival ljubljanski občinski svet, da nastopi z obtožbo pred sodnijo. Take in podobne stvari so nedvomno za presojanje političnih dogodkov prav tako važne, kakor bi želeli, da nam pisatelj ni le z bibliofilno natančnostjo nabral različnih glasil, marveč da nam je nastanek in razvoj posameznih struj tudi pragmatično razložil. Včasih obvisi kaka trditev brez prave utemeljitve kar v zraku, n. pr. ona, da je bila l. 1898. dosežena sprava med »katoliško« in »narodno« stranko mrtvorojeno dete, porodne stroške pa da je plačala narodna stranka. — Zanimiva so poglavja o političnih dogodkih izza izbruha svetovne vojne. Z ozirom na način in okoliščine, pod katerimi je bila sprejeta naša ustava, je važna konstatacija, da krfska deklaracija statuirala za sprejetje kvalificirano večino, Pašić sam je predlagal tripetinsko; slično zahtevo je takoj ob prevratu stavil tudi hrvaški sabor in znane »upute« delegatom Nar. Veča so predvidevale dvetretjinsko večino. S pojmom osebne odgovornosti je vsekakor nezdržljivo, da državnik, ki je radi odklonitve svojih ukrepov demisijoniral, zopet sprejme isto mesto, češ, da potem ni več vezan na to, kar je prej podpisal (str. 122). To je lahko mogoče v ultra-absolutistični državi, kjer mora minister na povelje

ostati na svojem mestu, nikakor pa ne v demokratični državi. Slovenec bi imel za demisije te vrste drugačno mnenje in drugo ime.

Jos. Mal.

Dr. Iv. Lah: Začetki Slovenske Matice. — Ljubljana, 1921. M. 8°. Str. 72. Založila Slov. Matica.

Piscu moramo priznati, da si za sestavo tega spominskega spisa k 50 letnici ene naših prvih kulturnih ustanov pač ni dosti glave belil: večalimanj dobro preplankane novice in članki iz »Matičnega« koledarja ter »Novic« za l. 1865, ki govorijo o ustanovitvi Matice, — pa evo ti, stvar je gotova! Niti toliko, da bi bil pregledal par letnikov »Novic« nazaj in vsaj te kolikor more popolno ekscerpiral; tu bi n. pr. med drugim našel dopis nekega J. Š., ki se je že l. 1830 (str. 172) toplo zavzemal, da se po vzorcu Čehov ošnuje matica slovenska. Škoda papirja in denarja, s katerim bi mogla »Matica« kaj koristnejšega napraviti!

Mal.

Prilozi za književnost, jezik, istorijo i folklor, knjiga prva, izšla v Beogradu 1921. Urednik je Pavle Popović. Za nas zanimiv je članek Šime Urliča: Jeli »Télégraphe officiel des provinces illyriennes« izlazilo na srpsko-hrvatskom jeziku? Urlič pride do rezultata, da ne. Dr. Fr. Kos poroča o Grudnovi zgodovini Slovencev. O slovenski literaturi in bibliografiji poroča stalno Uroš Copic. List ima zelo bogat stvaren pregled tozadevne literature, kar ga dela posebno dragocenega.

Milenko D. Gjurić: 12 ex libris. Izd. čsl. društvo zbirac in prijatelj ex librisov. Uredil V. Rudl. Praha 1922.

Vsebuje 12 res brežhibno tiskanih in motivno ter dekorativno zanimivih lesorezov znanega jugoslovanskega grafika Gjurića.

Historična slovnica slovenskega jezika. Spisal + dr. K. Štrecelj, profesor slavistike na vseučilišču v Gradcu. Izdalo s podporo Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu Zgodovinsko društvo v Mariboru. 1922. Snopič 1.

Jezikoslovcev in jezikoslovnih razprav smo imeli in imamo Slovenci mnogo, toda sinteze, historičnega razvoja slovenščine podajajočega dela, tiskane historične slovnice — kljub znanim spodbujajočim besedam prof. Vondráka v prim. slovnici (str. 6) iz l. 1906 — še nimamo. Najprej bi jo bili pričakovali od Oblaka, morda tudi od Škrabca, od Štreklja pa — odkrito povedano — pač ne. Štreklja visoko čislamo kot nabiratelja in urejevalca narodnih pesmi in kot etimologa; historična gramatika pa je življensko delo zase, posebno slovenska, ker manjkajo zbirke materiala (monografije iz hist. in moderne dialektologije). Štrekljev historičen material je precej slučajen, nesistematičen in iz druge roke. Danes zahtevamo od hist. slovnice tudi temeljito upoštevanje fonetike; če pa prečitaš fonet. uvod »O glasovih slovenščine po njih izreki« (str. 54 sl.), moraš pač priznati, da je zelo preprosto.

Ker pa Štrekelj za vse to nič ne more, začnimo kar z neke vrste pred- in zagovorom, podpisanim od odbora »Zgodovinskega društva«. Ker govori ta predgovor o knjigi in delu samem, sem pričakoval, da se bo tu podpisal urednik Štrekljevih zapiskov, vendar sem po pregledu knjige moral priti do zaključka, da je hotel ostati nepoznan; le parkrat ni mogel več vzdržati za plotom in je dostavil par opomb (str. 26, 29, 33), kakor bi hotel izpolniti to, česar Štreklju ni bilo več mogoče (tako pové, kdaj je umrl Škrabec, da izhajajo njegovi spisi pod uredništvom Breznika in da je ta napisal novo slovensko slovnico). Iz predgovora samega pa izvemo, da je preteklo deset let, odkar je moral Štrekelj, ta svoja predavanja, ki niso dovršena niti v konceptu (!), opustiti. Kljub temu je že pred vojno hotelo avstr. naučno ministerstvo (dvakrat tako!) podpreti izdajo teh skript. Voina je načrt pokopala. Leta 1918. dobi rokopis v roke »Zgod. društvo« in sklene izdati ga, »saj je bila tako priznanemu jezikoslovnemu strokovnjaku, kakor je bil prof. Štrekelj, poleg zbiranja narodnih pesmi pravo življensko delo baš ta slovnica.« Kar se tiče življenskega dela, se ne motimo preveč, če smo mnenja, da je bila

sestava teh skript v zvezi z graško stolico slavistike. Dalje beremo v predgovoru nekako očitaje »Slovenski Matici« in dvema strokovnjakoma, ki naj bi bila predelala in izpopolnila (!) Štrekljevo delo. »Matico« sicer opravičuje odbor s tem, da nam pove, da je zožila svoj delokrog na izdavanje samo leposlovja, drugi del očitka pa še podčrtava: »Slovenska Matica je vrnila rokopis, kakor ga je bila sprejela; obljubljena strokovnjaka predelave nista započela.« Višek modrosti! Gg. pri »Zgodovinskem društvu«, pomislite: če »Matica« dela ne namerava izdati, ali ga bo dala predelati in izpopolniti? In če, kateri strokovnjak pa bo predelaval in izpopolnjeval tuje pomanjkljivo delo? Ali se ne pravi to, izdajati svoje delo pod tujim imenom?

Pri izdaji sličnih del je naloga urednika-strokovnjaka tehnična in dosledna ureditev; in zato je tudi odgovoren. Zatorej je izjava odbora (in urejevalca), da ne odgovarja za obliko dela, smešna in nesprejemljiva! Kdo pa naj prevzame odgovornost? Morda pok. Štrekelj, ki teh svojih zapiskov ni niti dokončal? Ali ni to pomanjkljivost pietete, naprtiti pomanjkljivosti izdaje avtorju, ki najbrže sploh niti nameraval ni izdati teh svojih beležk? Vprašujemo se tako, ker je izdaja kot taka površna in nedosledna. Takoj na prvih straneh boš zapazil, da je v enem in istem citatu polovica starih znakov za sičnike in šumevce prepisana v gajico, druga polovica pa se blesti v bohoričici. Dalje: kdo piše danes še Truber, posebno v delu, ki je namenjeno »za začetnike sloveniste in za nestrokovnjake«. Na račun zunanosti gredo tudi ruski naslovi na 33. str. sicer v izvirnem pismu, toda z deloma transkribiranim jatom (ê), oblika madjarska (str. 37) itd.

Za obliko je bil g. izdajatelj neposredno odgovoren, za vsebino pa posredno. Če namenim delo nestrokovnjakom in začetnikom — strokovnjak bo našel to stvarino drugje v popolnejši obliki (gl. sp.) —, jih pač ne bom pital z nazori in trditvami, ki so veljali mogoče pred 10 leti. Če bi gosp. izdajatelj kot slavist bil zasledoval

strokovno literaturo, bi mu bilo treba postaviti na takih mestih samo zvezdico in opombico: »današnje naziranje o tem gl. tam in tam« ali kaj sličnega. Tako bi n. pr. pri stavku, da je Bohorič »postal... oče pravopisu« (str. 3) in da je njegovo (podčrtal por.) delo živelo v Dalmatinovi prelogi sv. pisma (str. 5), bilo treba dostaviti sledeči citat: »Ramovš, F. Delo revizije za Dalmatinovo biblijo. Č. J. K. Z. l. 113 sl.«, kjer je jasno pokazano, da je šlo doslej preveč slovničarske slave Bohoriču, mnogo premalo pa Dalmatinu« (str. 132).

Tisti pa, ki je zasledoval poglavja historične slovenske gramatike izpod peresa prof. Ramovša, začenjajoča se s »Slovenische Studien« v zadnjem letniku »Archiva f. slav. Phil.«, nadaljevanje pa v strokovnem časopisu in zbornikih doma in v inozemstvu (Č. J. K. Z., Južnosl. filolog, Časopis pro mod. fil., Slavija; Beličev in Baudouinov zbornik), pač ne bo niti za trenutek dvomil, da je danes Štrekljeva historična slovnica — odveč, prvič vsled vsebine same, drugič pa tudi iz ekonomskih razlogov: zakaj izdajati slabše delo, boljše pa mora ležati v rokopisu in v odlomkih molče trobentati, da ne kaže objavljati Štrekljeve izpiske iz — Škrabca i. dr.?

Gospoda pri Zgodovinskem društvu, postavite dostojen spomenik Štreklju s tem, da izdaste njegove etimološke spise! Tudi njegove »Slovenske narodne pesmi« ne bi smele ostati torso; rajši naj ostane ta historična slovnica pri — 1. snopiču. M. R.

GLASBA.

Pavčičevih »Deset samospelov« je estetsko dobro izdelana muzika sedanjosti manj odgovarjajočega stila, pa solidnega stavka.

Sattnerjeva kantata »V pepelnični noči« je muzikalno okusno izdelana in ima značaj, ki je kolikortoliko zanimiv. Še nekoliko boljša od »Assumptia«, ki tudi v predelavi še ni doživela svoje lastne podobe. Bržkone je celo

nekaj izgubila, tako da bi bila potrebna še ena predelava, ki bi iz obeh pobrala najboljše. Pričujoča kantata je bolj sintetično komponirana kakor vsa daljša dela tega komponista. Zlasti v oblikovnem oziru. Pa tudi glede domiselnosti, v kolikor se fiče motivičnega dela. Ravnanje s tekstom niti od daleč ne nudi tako zadovoljivih spoznanj. Deklamacija je le malo izrazita, tekst je na pevni glas kakor prilepljen, neprimerne ponovitve besednih zvez so skoro na dnevnem redu, kakor je tudi čudna uporaba zbora v različni zasedbi na mestih, kjer govori eden. Ne more se sploh reči, da je tekst deklamacijsko primerno interpretiran. Prej bi se dalo reči nasprotno. In velika je nevarnost, da tako nesoglasje med muziko in tekstom dela končno ne ovrže. Upajmo, da se to ne zgodi.

V Umetniški založbi »Treh labodov« v Ljubljani so izšli »Trije mešani zbori« Srečka Koporca, mladega komponista, ki je s tem delom prvič stopil v javnost. Njegove skladbe pomenijo lep začetek, ki obeta postati v svojem razvoju za našo glasbo upoštevanja vreden faktor. Da je načel poť, ki ga bo mogla pripeljati do lepih rezultatov, kažejo že ti trije zbori. Z vztrajnim delom bodo iz njegovih skladb izginile še one male nerodnosti, ki jih ima ta izdaja na nekaterih mestih in ki obstoje v tem, da so tu in tam glasovi peljani tako, da po nepotrebnem povzročajo težkoče. Skladbe so pač nujen izraz tega, kar je Koporec zdaj. Tudi je število takih mest minimalno.

Komponist Vasilij Mirk iz Trsta je v samozaložbi (Trst, Via Bocaccio 29/I.) izdal svoje klavirske skladbe, ki reprezentirajo najbolj obsežno izdajo te vrste, kar jih je doslej izšlo v Sloveniji. Deloma so skladbe bile že natisnjene v »Novih akordih«. Najboljše v zbirki so »Glasbeni utrinki« (razen II.), potem pa Capriccio. Ostale skladbe so dobre le deloma (primeri »Reveries«, začetek, prvi del »Bagatelle«, »Jugosl. rapsodije II« itd.) ali pa samo mestoma, tako da skladbam ne morejo dati pečata dobrega. (»Jugosl. Raps. I« itd.) Marsikje se v stilu približuje